

เรอเน เดส์การ์ตส์

เรอเน เดส์การ์ตส์ (Rene' Descartes: 1596-1650) เป็นทั้งนักวิทยาศาสตร์ นักคณิตศาสตร์ และนักปรัชญา ชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ริเริ่มปรัชญาลัทธิเหตุผลนิยมสมัยใหม่ (Rationalism) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในวงการศึกษาระวัติศาสตร์ปรัชญาว่าปรัชญาสมัยใหม่นั้นเริ่มต้นตั้งแต่ปรัชญาของเดส์การ์ตส์เป็นต้นมา และถือว่าเป็นการเริ่มต้นของยุคปัญญาทางวิทยาศาสตร์อีกด้วย

เดส์การ์ตส์ เกิดในตระกูลขุนนางที่ลาเฮย์ (La Haye) เมืองตูเรน (Touraine) ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1596 บิดาเป็นที่ปรึกษาสภาผู้แทนราษฎร มารดาถึงแก่กรรมด้วยวัยโรครณะที่เดส์การ์ตส์มีอายุได้เพียงสองสามขวบเท่านั้น เดส์การ์ตส์เป็นเด็กร่างกายอ่อนแอ ชอบคิดและชอบแยกตัวจากเพื่อนๆ ไม่ชอบเล่นประวัติศาสตร์ศึกษา

เมื่ออายุได้แปดขวบเดส์การ์ตส์เข้าเรียนในวิทยาลัยเยซูอิต (Jesuit College) แห่งลาเฟลคเชอ (La Fleche) วิชาที่เรียน ได้แก่ ตรรกวิทยา จริยศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และอภิปรัชญา เดส์การ์ตส์เป็นเด็กที่เฉลียวฉลาดมาก มีความสนใจอ่านหนังสือประเภทคลาสสิก เพราะมีความเข้าใจว่า “เป็นการเดินทางด้วยจิตใจไปสู่อดีต และได้สนทนากับคนที่มีเกียรติที่สุดของสมัยอื่น” เดส์การ์ตส์เรียนอยู่ที่วิทยาลัยเยซูอิตนานถึงแปดปี ทำให้เขาได้รับการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งขึ้น

ค.ศ. 1612 เดส์การ์ตส์มีอายุ 16 ปี ได้เข้าเรียนวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยปัวติเยร์

(Poitiers) จนสำเร็จเมื่อ ค.ศ. 1616 ขณะที่ยังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เขาสนใจวิชาปรัชญามาก และมีความเห็นว่าปรัชญาในขณะนี้เป็นวิชาที่ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์อะไรแน่นอนลงไป จึงทำให้มีโอกาสที่จะค้นคว้าต่อไป จนพบความสำเร็จอย่างแน่นอน นอกจากความสนใจในวิชาปรัชญาแล้ว ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยปัวติเยร์นั้น เดส์การ์ตส์ยังมีโอกาสได้คบกับเด็กวัยรุ่นที่รักสนุกสนานรุ่มราวคราวเดียวกัน มีการเที่ยวเตร่ตามสถานเริงรมย์ ดื่มสุราและเล่นการพนัน ในการพนันนั้นเขามีโชคเป็นพิเศษ จนพวกเพื่อนๆ กล่าวว่า “เดส์การ์ตส์ใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่เขาเชี่ยวชาญประกอบการเล่น ไม่ใช่แต่พึ่งโชคชะตาเท่านั้น” และปรากฏว่าระยะนี้ร่างกายของเขาแข็งแรงขึ้น เขามีความพอใจต่อสุขภาพอันดีที่เกิดจากการดำเนินชีวิตใหม่ของเขา การคบเพื่อนและการเที่ยวเตร่ของเดส์การ์ตส์ในขณะนั้น จึงเป็นเสมือนการเดินทางด้วยกายสู่สมัยปัจจุบัน นับเป็นการฝึกกายให้เข้มแข็งขึ้น

ชีวิตและการทำงาน

ใน ค.ศ. 1617 เดส์การ์ตส์ มีอายุ 21 ปี และได้สมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพของเจ้าชายมัวริซแห่งราชวงศ์โอเรนจ์ (Maurice of Orange) ในประเทศฮอลแลนด์ (เนเธอร์แลนด์) มีโอกาสได้ร่วมรบใน “สงคราม 30 ปี” เข้าข้างพวกโปรเตสแตนต์ ทั้งๆ ที่เขานับถือคาทอลิกอย่างเคร่งครัด และได้เข้าสู่สมรภูมิต่างกับพวกโบฮีเมีย (Bohemian) ซึ่งมีเฟรเดอริกที่ 5 เป็นแม่ทัพ แต่เดส์การ์ตส์ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่กระตุ้น

เรอเน เดส์การ์ตส์
(Rene' Descartes)

ให้ฉันชอบการเป็นทหารขึ้นมานั้นน่าจะเป็นเพราะความตื่นเต้นทางกาย ซึ่งยั่งยืนไปก็ยิ่งเสื่อมลง” ครั้นถึง ค.ศ. 1619 เขาก็ได้ลาออกจากการเป็นทหารเพื่อที่จะได้มีโอกาสท่องเที่ยวแสวงหาความรู้ และมีเวลาเพื่อการคิดมากขึ้น เดส์การ์ตส์ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการคิดของเขาไว้ว่า “ข้าพเจ้าเกิดความกระหายอยากรู้ขึ้นมาอย่างแรงกล้าว่า อย่างไหนเป็นเท็จ อย่างไหนเป็นความจริง ทั้งนี้ก็เพื่อนำมาใช้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นคง และสามารถเข้าใจการกระทำของตนเองได้อย่างแจ่มแจ้ง”

เดส์การ์ตส์ชอบนอนนิ่งๆ ใช้ความคิดอยู่บนเตียงเป็นเวลานานๆ โดยปกติแล้วเขาจะนอนใช้ความคิดอยู่บนเตียงนอนถึงเกือบเที่ยงวันจึงลุกออกจากเตียงนอน เขาได้กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นกับตัวเขาที่บาวาเรียระหว่างฤดูหนาว ค.ศ. 1619 ขณะที่เขานอนใช้ความคิดอยู่ในห้องแคบๆ มีเพียงเตาไฟช่วยทำให้

อบอุ่นเท่านั้นว่า “ได้เกิดแสงสว่างฉายทั่วมทันขึ้นในความคิดของฉัน” และได้กล่าวต่อไปอีกว่า “ในปีนั้นความฝันจากเบื่องบนได้มาเยือนฉัน ฉันได้ยืมฟ้าคำรามครั้งหนึ่ง ... เทพเจ้าแห่งความจริงนั้นแหละเป็นผู้ที่ลงมาครอบงำฉัน” นับตั้งแต่นั้นมา เดส์การ์ตส์ก็ได้สวดอ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้า ขอความสว่างแห่งความคิด เพราะชีวิตของเขานับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ได้อุทิศให้แก่การค้นคว้าหาความจริงเท่านั้น และในเวลาต่อมาเขาได้เขียนถึงความคิดที่เกิดขึ้นในใจของเขา ครั้งนั้นมีความคิดหนึ่งซึ่งเป็นความคิดที่มีผลกระทบต่อโลกปรัชญาในเวลาต่อมา ความคิดนั้นก็คือ เมืองโบราณต่างๆ ที่กลายเป็นเมืองใหญ่ๆ ตามขบวนการจะสู่เมืองที่เจริญเติบโตโดยมีผู้กำหนดแบบแผนไว้ล่วงหน้าย่อมไม่ได้

นับตั้งแต่เดส์การ์ตส์ได้ลาออกจากการเป็นทหารในปี ค.ศ. 1619 เป็นต้นมา เขาก็ได้เดินทางท่องเที่ยวไปตามเมืองต่างๆ ในหลายประเทศ

ได้แก่ เยอรมนี ฮอลแลนด์ อิตาลี และฝรั่งเศส เพื่อแสวงหาความรู้ตามที่ได้ตั้งใจไว้ จนกระทั่งใน ค.ศ. 1628 เขาได้ออกจากกรุงปารีสไปอาศัยอยู่ในฮอลแลนด์ หวังว่าความสงบเงียบในชนบทของฮอลแลนด์ คงช่วยให้การคิดของเขาก้าวหน้า และหวังว่าจะมีชีวิตที่เป็นสุขในช่วงสุดท้ายของชีวิต แต่ปรากฏว่า ค.ศ. 1649 เขาก็ได้เดินทางออกจากฮอลแลนด์ไปยังกรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ตามคำเชิญของพระราชินีคริสตินา แห่งสวีเดน ที่กรุงสตอกโฮล์มอากาศหนาวมาก ไม่เหมาะกับสุขภาพของเดส์การ์ตส์ ทำให้เขาป่วยด้วยโรคปอดบวม และเสียชีวิตด้วยโรคนี้ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1650

ในขณะที่เดส์การ์ตส์พำนักอยู่ในฮอลแลนด์ เขาได้ศึกษาข้อเกี่ยวข้องของระนาบปริมาตรสองปริมาตรทำให้เขาค้นพบความรู้คณิตศาสตร์เรื่อง “พิกัดคาร์ทีเซียน” (cartesian coordinate) และเรขาคณิตวิเคราะห์ (analytic geometry) ซึ่งต่อมาก่อให้เกิดการรู้จักเขียนและใช้กราฟ (graph) ขึ้น แสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้ง โดยวัดจากจุดตั้งต้นไปตามแกนสมมติ X กับ Y การค้นพบความรู้คณิตศาสตร์ครั้งนั้น ก็จุดเริ่มต้นของความคิดทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์ ซึ่งเป็นความคิดทางปรัชญาแบบทวินิยม (dualism)

หนังสือที่เขียน

เดส์การ์ตส์เขียนหนังสือไว้หลายเล่ม มีทั้งหนังสือคณิตศาสตร์และปรัชญา เช่น

1. *Regulae ad directionum ingenii* (กฎว่าด้วยการบังคับจิตใจ) เขียนเมื่อ ค.ศ. 1620 และพิมพ์ออกเผยแพร่ใน ค.ศ. 1701
2. *Le Monde* (เรื่องโลก) เขียนเมื่อ ค.ศ. 1632 กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของโลก แต่

เขาไม่กล้านำออกเผยแพร่ในสมัยนั้น เพราะเห็นว่าเป็นความรู้ต้องห้าม เช่นเดียวกับคำสอนของนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ เช่น คำสอนของกาลิเลโอ (Galileo) และสมมติฐานของโคเปอร์นิคัส (Copernicus) จนกระทั่งเดส์การ์ตส์ถึงแก่กรรมไปแล้ว จึงมีการพิมพ์งานเพียงบางส่วนออกเผยแพร่

3. *Discourse de la Methode pour Bien Conduire sa Raison et Chercher la Verite dans les Sciences.* (อภิปรายว่าด้วยวิธีการหาความจริงในวิทยาการต่างๆ) หนังสือเล่มนี้รู้จักกันดีในชื่อว่า *Discourse de la Methode* (*Discourse on Method*) เขียนเมื่อ ค.ศ. 1637

4. *Meditations de Prima Philosophia* ซึ่งมักจะรู้จักกันแพร่หลายในชื่อว่า *Meditations* (สมาธิ) เขียนเมื่อ ค.ศ. 1641.

ทั้งหนังสือ *Discourse on Method* และหนังสือ *Meditations* นี้ ทำให้เข้าใจว่าปรัชญาของเดส์การ์ตส์ เป็นปรัชญาที่เขาได้สร้างขึ้นตามหลักคณิตศาสตร์ แต่คนส่วนมากยอมรับว่าเป็นปรัชญาที่สร้างขึ้นตามหลักวิทยาศาสตร์

5. *Principia Philosophiae* (*Principles of Philosophy*) เขียนเมื่อ ค.ศ. 1644 เพื่ออุทิศให้เจ้าหญิงเอลิซาเบธแห่งโบฮีเมีย (Queen Elizabeth of Bohemia) หนังสือนี้มี 4 เล่ม ว่าด้วยการพิสูจน์ คำสอนปรัชญาและฟิสิกส์ ตามลำดับเหตุผล

ความคิดทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์

เดส์การ์ตส์ได้เล่าถึงการเริ่มต้นคิดปรัชญาของเขาไว้ว่าเริ่มต้นจากการที่ระลึกได้ว่าที่แล้วนั้นเขาเชื่อคำสอนของอาจารย์ผู้ประศาสน์วิชาง่ายเกินไป จึงคิดว่าควรจะเริ่มต้นด้วยการสงสัยในทุกเรื่อง ทำให้เดส์การ์ตส์ได้กำหนดแนวคิด

แบบวิมตินิยม (skepticism) ขึ้นมาเป็นหลักของการแสวงหาความจริงในทุกๆ ปัญหา รวมทั้งปัญหาวิทยาศาสตร์และปัญหาปรัชญา เดส์การ์ตส์ได้กล่าวถึงการนำเอาวิธีการสงสัยมาใช้ในการแสวงหาความจริงไว้ว่า “เราจะต้องเข้าไปสู่อำนาจแห่งฟิสิกส์และอภิปรัชญาด้วยจิตใจที่คิดสงสัยไว้ก่อน เราจะต้องไม่เชื่อง่ายๆ แต่วางตัวเป็นกลางเท่านั้น เราต้องการข้อพิสูจน์ เราเดินผ่านประตูแห่งความปฏิเสธไปหาห้องสมบัติแห่งความถึกลับ และในห้องสมบัตินี้เราจะพบอะไรบ้าง ในขั้นแรกไม่พบอะไรเลย ดุมืดไปหมด เราเปรียบเสมือนคนที่หลงอยู่ในป่าลึก แต่อย่าได้ลังเลใจ เราต้องเดินไปข้างหน้า สงสัยไปพิจารณาไป สอบความจริงไป และค้นหาความจริงให้ได้” ความคิดของเดส์การ์ตส์ดังกล่าวนี้คือหลักสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ว่าเราจะต้องไม่เชื่อว่าอะไรเป็นความจริงสักอย่างเดียว

เนื่องด้วยปรัชญาของเดส์การ์ตส์ยึดถือวิธีการสงสัย หรือความคิดแบบวิมตินิยมเป็นหลัก ทำให้เข้าใจว่าความหมายทางปรัชญาตามทรรศนะของเดส์การ์ตส์นั้นได้แก่ “ปรัชญาคือการถึงความจริงหรือการคิดอนุมานความจริง (speculation) โดยการคิดอนุมานไปจากข้อเท็จจริง (inference from facts) อันเราแน่วแน่ใจแล้วว่ามิใช่จริง เพื่อนำไปสู่การค้นพบความจริงที่มั่นคงมากขึ้น”

คำสอนของเดส์การ์ตส์เรื่องวิธีการสงสัย หรือความคิดแบบวิมตินิยมนี้ มุ่งสอนแต่เพียงว่าให้สงสัยว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะมีอยู่หรือไม่อยู่ ไม่ได้ลงมติว่าทุกๆ สิ่งไม่ได้มีอยู่ และเดส์การ์ตส์ได้สรุปผลของการยั้ความสงสัย (the implication of doubt) ไว้ว่า “สิ่งซึ่งความสงสัยยั้ว่ามีอยู่คือตัวผู้สงสัยเอง” ซึ่งถือว่าเป็นหลักในการ

ค้นคว้าความรู้ทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์คือหลักที่ว่า “Cogito, ergo sum” (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า I think, therefore I am ฉันคิด ดังนั้น ฉันจึงมีอยู่) และได้กล่าวถึงต้นเหตุที่ทำให้ตัวฉัน (ผู้ต้องสงสัย) มีอยู่ว่า มีพระเจ้าเป็นเจ้าซึ่งถือว่าเป็นเหตุเบื้องสุด หรือเหตุอันติมะ (ultimate cause) ในการนำหลักของ “Cogito, ergo sum.” ไปใช้นั้นจะต้องไม่นำไปเทียบกับความรู้สึกของตัวเองว่ามีอยู่เพราะจะเป็นการถือเอาโดยไม่พิสูจน์ตามลำดับเหตุผลแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาสภาพทั่วไปของสังคมยุโรปในสมัยเดส์การ์ตส์ ซึ่งอยู่ในสมัยฟื้นฟู (renaissance) แห่งยุโรป จะทำให้มองเห็นลักษณะทั่วไปของความรู้วิทยาศาสตร์และปรัชญาของเดส์การ์ตส์ว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากการขัดแย้งกันระหว่างความรู้สมัยใหม่ เช่น คำสอนของบรูโน (Bruno, 1548-1600) แคมปานลลา (Campanella, 1568-1639) และกาลิเลโอ (Galileo, 1564-1647) เป็นต้น กับความรู้สมัยเก่า อันได้แก่ คำสอนทางศาสนาฝ่ายโรมันคาทอลิก ซึ่งเดส์การ์ตส์เป็นสมาชิก เขายอมคล้อยตามมติทางศาสนาเสมอและเชื่อว่ามติทางปรัชญาและทางวิทยาศาสตร์ของเขานั้นเข้ากับศาสนาได้ ความขัดแย้งกันระหว่างความรู้สมัยใหม่กับความรู้สมัยเก่า น่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความคิดทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์มีลักษณะเป็นแบบวิมตินิยมดังจะเห็นได้จากคำอธิบายของเขาเรื่องเนื้อสาระ ดังนี้

“เนื้อสาระ คือ สิ่งซึ่งมีอยู่ได้เองโดยไม่พึ่งสิ่งใด เนื้อสาระย่อมเป็นได้เพียงอย่างเดียว คือ พระเจ้าเป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้า คือยอดแห่งเนื้อสาระทั้งปวง เนื้อสาระอื่นๆ ทั้งปวงนั้นพระเจ้าเป็นเจ้าทรงสร้างสรรค์ขึ้นมา และแบ่งออกเป็นสองชนิด คือ ชนิดเพียงมีตัวตนชนิดหนึ่ง และชนิดมี

พิกษานหรือความรู้สึกคิดอีกชนิดหนึ่ง มนุษย์ประกอบขึ้นด้วยจิตกับร่างกาย จิตกับร่างกายไม่มีข้อเกี่ยวข้องร่วมกันแต่อย่างใด เพราะร่างกายเป็นเนื้อสารประเภทมีตัวตน ส่วนจิตนั้นไม่มีตัวตน ร่างกายเป็นเครื่องจักรหรือสรีรยนต์ อันมีธรรมชาติกินที่ และเป็นไปตามหลักกลศาสตร์ (mechanics) และคณิตศาสตร์เท่านั้น สัตว์เป็นเพียงเครื่องจักรที่เคลื่อนไหวตัวเองได้หาที่มีวิญญาณไม่ การเกี่ยวข้องระหว่างจิตกับร่างกายของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นในทำนองชี้ทาง ไม่ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวโดยตรงในร่างกาย จิตเกี่ยวข้องกักร่างกายเพียงชนิดเดียว คือตรงจุดที่เล็กที่สุด อันได้แก่ ต่อมไพเนล (pineal) ในสมองเท่านั้น”

เดส์การ์ตส์ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิสัจนิยม (Realism) ฝ่ายยุโรป และความคิดทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์ก็มีหลายแบบ ได้แก่ ความคิดแบบวิมตินิยม (Skepticism) ความคิดแบบทวินิยม (Dualism) ความคิดแบบเหตุผลนิยม (Rationalism) และความคิดแบบคาร์ทีเซียนนิยม (Cartesianism)

เหตุที่ความคิดทางปรัชญาของเดส์การ์ตส์ได้ชื่อว่า ลัทธิคาร์ทีเซียนนิยมนั้น เป็นเพราะเขาได้สร้างคำสอนปรัชญาตามหลักของพิกัตคาร์ทีเซียน อันได้แก่ ระบบพิกัตเพื่อการบอกตำแหน่งของจุดใดจุดหนึ่งบนระนาบใดระนาบหนึ่ง โดยอาศัยระยะห่างของจุดสองจุดบนเส้นที่ตัดกันหรือการกำหนดตำแหน่งของจุดบนอวกาศ (space) โดยการถือเอาระยะห่างระหว่างระนาบต่างๆ ทั้งสามระนาบที่ปรากฏอยู่บนเส้นที่ลากมาจากระนาบทั้งสาม แล้วมาตัดกันที่จุดใดจุดหนึ่ง ตัวอย่างของการสร้างคำสอนของเดส์การ์ตส์ตามความคิดแบบคาร์ทีเซียนนิยม ได้แก่ หลักการยืนยันความสงสัย คือจะต้องยืนยันไว้ก่อนว่า “ตัวฉัน”

(ผู้สงสัย) มีอยู่อย่างแน่นอน

แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญา

ความเชื่อของเดส์การ์ตส์ที่เชื่อว่าเป็นหลักสำคัญของปรัชญาลัทธิเหตุผลนิยมนั้น ได้แก่ ความเชื่อที่ว่า “เหตุผลสามารถทำให้เราค้นพบความเป็นจริงหรือสัจภาวะ (reality) ได้อย่างแน่นอน ความเป็นจริงหรือสัจภาวะ แบ่งออกได้เป็นสองภาวะ คือ ความเป็นจริงอันจำกัด และความเป็นจริงอันไม่มีความจำกัด ความเป็นจริงทุกประการย่อมเนื่องมาจากเหตุ สิ่งที่เป็นเหตุ คือสิ่งที่สามารถสร้างสรรค์ (create) และดำรง (preserve) ความเป็นจริง มนุษย์มีปัญญา (intellect) เป็นความรู้เบื้องต้น หรือเป็นมูลบท และมีความสามารถในการดำเนินการคิดตามหลักเหตุผล ซึ่งเป็นศักยภาพ (potentiality) ที่มีติดตัวมาโดยกำเนิด วิธีพิสูจน์แบบเรขาคณิตเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะทำให้มั่นใจว่าสิ่งที่เราค้นพบนั้นคือความเป็นจริง”

ปรัชญาลัทธิเหตุผลนิยมของเดส์การ์ตส์ มีหลักความเชื่อแบ่งออกเป็นข้อๆ ได้ 8 ข้อ ดังนี้

1. เชื่อว่าองค์ประกอบที่สำคัญของมนุษย์แบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือ จิตกับกาย จิตกับกายมีความเกี่ยวข้องกันน้อยมาก กายเป็นกลไกที่เคลื่อนไหว จิตเป็นส่วนที่มีวิญญาณซึ่งรู้จัก
2. จิตของมนุษย์เท่านั้น ที่ทรงไว้ซึ่งศักยภาพในการให้เหตุผล (rationality) และถ้ามนุษย์สามารถใช้ศักยภาพนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว มนุษย์ก็จะค้นพบความเป็นจริงทั้งปวงรวมทั้งโลกที่ประจักษ์อยู่ด้วย
3. มาตรฐานของจริยธรรมย่อมกำหนดได้ด้วยการใช้สมรรถนะในการใช้เหตุผลของมนุษย์ เดส์การ์ตส์ได้บัญญัติหลักจริยศาสตร์ไว้สองข้อ

คือ (1) จะต้องติดตามความคิดของตัวเองไปไม่ว่าจะไปถึงไหน คือจะต้องไม่หยุดนิ่งหรือยอมจำนนและ (2) จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ จะต้องยึดมั่นในศาสนาและจะต้องทำตามขนบธรรมเนียมของหมู่คนที่น่านับถือที่สุดซึ่งเราอาจจะได้ไปเกี่ยวข้องกับด้วย

4. วิธีการค้นคิดที่ถือว่าถูกต้องตามหลักตรรกวิทยา หรือหลักตรรกศาสตร์ (logics) ย่อมได้แก่ “วิธีการคิดหาเหตุผลแบบนิรนัย หรือวิธีการคิดหาเหตุผลแบบอนุมาน (deductive logics or deductive reasoning)

5. การตรวจสอบมาตรฐานจริยธรรมย่อมตรวจสอบด้วยวิธีการคิดหาเหตุผลแบบนิรนัย และยอมไม่ใช้การตรวจสอบด้วยสิ่งที่ประจักษ์หรือสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ เพราะสิ่งที่เราเห็นยอมไม่จริงเสมอไป

6. การคิดหาเหตุผลแบบอนุมานหรือการคิดหาเหตุผลแบบนิรนัย คือ กระบวนการคิดที่เริ่มต้นด้วย การอนุมานความคิด หรือการอนุมานจากความรู้ที่มีติดตัวอยู่เดิม (innate idea หรือ ปุพพกะ = a priori) สิ่งนี้ถือว่าเป็นความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ หรือเป็นความจริงที่เป็นจริงในตัวเองโดยปราศจากข้อสงสัย (คล้ายกันกับสัจพจน์ = axiom และคำนิยาม = definition ในวิชาเรขาคณิต) เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าได้มอบให้แก่มนุษย์ทุกคนแล้วตั้งแต่แรกเกิด

7. ความคิด หรือ ความรู้ที่สำคัญ เพื่อใช้ในการสร้างเหตุผลนั้นยอมแบ่งออกได้เป็น 3 ชนิดได้แก่ (1) ความคิด หรือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ (หรือความคิด หรือความรู้ที่อาศัยผัสสะ หรืออายตนะ) (2) ความคิด หรือความรู้ที่จิตสร้างขึ้นเอง และ (3) ความคิด หรือความรู้ที่มีติดตัวมาโดยกำเนิด (หรือปุพพกะ) เป็นความคิดหรือความรู้อันสูงสุด เพราะเป็น

ความคิดหรือความรู้ที่พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานให้

8. มาตรฐานของจริยธรรมอันสูงสุด ย่อมเกิดจากการอนุมานความจริง จากความคิด หรือความรู้ที่ติดตัวมาโดยกำเนิด

ความคิดในการนำปรัชญาไปใช้

สำหรับหลักปฏิบัติในการนำเอาวิธีการสงฆ์ไปใช้ หรือหลักปฏิบัติตามความคิดแบบวิมตินิยมเพื่อการค้นหาความจริงนั้น เดส์การ์ดส์มีหลักปฏิบัติที่สามารถจำแนกออกเป็นข้อๆ ได้ 4 ข้อดังนี้

1. จะต้องไม่ยอมรับว่าอะไรเป็นความจริงจนกว่าเราจะหยั่งรู้ด้วยตนเองว่าเป็นเช่นนั้น

2. จะต้องวิเคราะห์แยกแยะสิ่งต่างๆ ให้เห็นเป็นที่ชัดเจนเสียก่อน หรือ พยายามแยกแยะความรู้ของเราออกไปให้มากที่สุดเท่าที่จำเป็นสำหรับการค้นคิดอย่างละเอียด

3. จะต้องใช้ความคิดให้เข้าหลักตรรกวิทยา คือ จะต้องดำเนินตามลำดับขั้นของการใช้เหตุผลหรือตามระเบียบของการใช้ความคิด คือ โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ธรรมชาติที่สุด และง่ายที่สุด หรือเริ่มต้นจากสิ่งที่หยั่งรู้แล้ว แล้วค่อยๆ ก้าวขึ้นไปทีละขั้นๆ จนรู้สึกซับซ้อนที่สุด

4. จะต้องพิจารณาผลที่เราคิดได้ และ จะต้องตรวจสอบให้ละเอียดทุกข้อ คือ จะต้องมีการแจกแจงรายละเอียดต่างๆ อย่าง ทุกแห่งทุกมุม จนแน่ใจได้ว่าไม่มีอะไรขาดตกบกพร่อง หรือจนไม่มีความสงสัยหลงเหลืออยู่

ในบรรดาหลักปฏิบัติทั้ง 4 ข้อ ที่เดส์การ์ดส์ได้เสนอไว้ข้างต้นนี้ หลักข้อแรกเป็นหลักของความคิดแบบวิมตินิยม คือการเริ่มต้นด้วยการปฏิเสธ ส่วนหลักข้อ 2, 3 และ 4 นั้น เป็นหลักปฏิบัติตามวิธีการวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ (analysis) การใช้

เหตุผลทางตรรกวิทยา (logical reasoning) และการสรุปผลที่พิสูจน์ได้ (verification)

อนึ่งเดส์การ์ดส์เคยเสนอความคิดไว้ว่า “พระเจ้าเป็นเจ้าของสร้างโลกให้เป็นก้อนธาตุดั้งเดิมเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ต่อมาได้เกิดสิ่งต่างๆ ขึ้นเองตามกฎแห่งวิทยาศาสตร์ที่พระองค์ทรงประศาสน์

ไว้ แม้พืชหรือสัตว์ก็เกิดขึ้นตามกฎเหล่านี้” มติของเดส์การ์ดส์ดังกล่าวนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีวิวัฒนาการ (theory of evolution) ในปัจจุบัน จนทำให้นักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติวิทยาบางคนกล่าวชมว่า “เดส์การ์ดส์นี่เองเป็นต้นทฤษฎีวิวัฒนาการ”

สมบูรณ์ พรรณาภ

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ (ผู้แปล). **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.
- Frank, Thilly. **A History of Philosophy**. Allahabad : Central Book Depot, 1965.
- Herbert, Ernest Cushman. **A Beginner's History of Philosophy**. Boston : Houghton Mifflin Co., 1920.
- Randall, John Herman and Justus Buchler. **Philosophy : An Introduction**. New York : Barnes & Noble Inc, 1960.
- Runes, Dagobert D. **Dictionary of Philosophy**. Littlefield New Jersey: Adams & Co., 1980.